

Nr 58.

Av herr Huss, om en översyn av gällande bestämmelser rörande förvisning från läroverk och andra högre skolor.

I 53 och 54 §§ stadgan för rikets allmänna läroverk ävensom i däremot svarande föreskrifter i stadgorna för kommunala flickskolor (15 §), kommunala mellanskolor (15 §), högre folkskolor (16 §) och statsunderstödda privatläroverk (11 §) finnas upptagna bestämmelser om tillrättavisning av lärjunge.

Gemensamt för dessa bestämmelser är, att förvisning från läroverket eller skolan för viss tid eller för alltid (vid läroverk dock i regel för högst tre terminer) må ifrågakomma, »om lärjunge icke låter sig rätta av tilldelad bestraffning (tillrättavisning) eller eljest visar sig ovärdig (eller det eljest finnes anledning betrakta honom såsom ovärdig) att vid skolan (läroverket) åtnjuta undervisning». För skolorna, men icke läroverken, gäller dessutom, att förvisning kan drabba lärjunge, »som gör sig skyldig till svårare förseelse». Förvisningsdom skall underställas skolöverstyrelsen för prövning och stadfästelse.

Anmärkningsvärt är förvisso, att våra skolstadgor fortfarande uppta en så irrationell grund för förvisning som att eleven visat sig ovärdig att åtnjuta undervisning. Om *någon* elev skall vara i behov av undervisning, så är det väl den, som begått en svår förseelse. Finns det f. ö. någon människa, som är ovärdig att åtnjuta undervisning? Än mera anmärkningsvärt är, att förvisningsdom beslutas utan att den anklagade eller dennes målsman får yttra sig inför den dömande myndigheten. Kollegiet fattar sitt beslut i regel endast med stöd av en av klassföreståndaren gjord utredning. Det kan tilläggas, att förvisningsdomen även på det sättet skiljer sig från andra slag av bestraffningsförfaranden, att den anklagade kan undandraga sig straffet genom att anmäla utträde ur skolan innan ärendet skulle hava kommit före i kollegiet.

Barnavårdsdirektör Bylander i Malmö anförde i en artikel i Tidskrift för barnavård och ungdomsskydd år 1933 bl. a. följande:

»En relegation innebär — i denna del torde var och en kunna vara med mig överens — ett utomordentligt vitalt ingrepp i en ung människas liv med oöverskådliga verkningar för framtiden. Med läroverkens domstolsförfarande torde böra jämföras en vanlig domstols minutiösa prövning av i många fall ganska bagatellartade brott eller förseelser, i vilket förfarande den villkorliga domen — med sin noggranna förundersökning — kommit att spela en högst betydelsefull och enligt min uppfattning gagnarlig roll. Den allmänna förutsättningen för tillämpandet av villkorlig straffdom är ju som bekant,

att det med hänsyn till den dömdes karaktär och personliga förhållanden i övrigt finnes skälig anledning antaga, att han skall utan straffets undergående låta sig rättas. I ett dylikt till min kännedom kommet fall, där alltså domstolen efter noggrann prövning och efter varmt tillstyrkande från förundersökaren ansett villkorlig dom böra tillämpas, beslöt vederbörande kollegium, trots särskild anhållan om mildhet från allmänne åklagaren och skolans rektor, att relegera gossen, ett beslut som givet på ett mycket ingripande sätt direkt motverkade den villkorliga domens syfte. I stället för att hjälpa gossen blev sålunda kollegiets beslut honom ett hinder för hans upprättelse.

En relegation har vittgående sociala konsekvenser för den dömda och hans familj, därtill även ekonomiska följder av nog så kännbar natur för föräldrarna, och ur dessa synpunkter torde man med skäl vara berättigad att fordra, att domsrättens handhavande omgärdas med vissa garantier, ty som det nu är, kan det icke anses vara tillfredsställande.»

Sedan ovanstående skrevs, har den ändring vidtagits i skolstadgorna, att representant för barnavårdsnämnd skall kallas att närvara vid kollegiesammanträde, varunder fråga om förvisning skall handläggas. Men icke heller denna anordning är fullt tillfredsställande. Om förseelsen föranlett polisanmälan och handläggning av domstol, som efter hörande av barnavårdsnämnd beslutat villkorlig dom, bör någon ytterligare dom av skolans kollegium i form av förvisning icke få komma i fråga annat än i undantagsfall, som i det följande diskuteras. Och i de fall, då förseelsen blivit av barnavårdsnämnden känd först i samband med kallelse till kollegiesammanträde, hinner nämnden i regel icke få till stånd en barnpsykiatrisk undersökning eller fatta eget beslut i ärendet före nämnda sammanträde. Självfallet vore det även i sådana fall i regel olyckligt, om kollegiet dömde till förvisning, under det att barnavårdsnämnden sedermera funne förutsättningar föreligga för elevens sociala återupprättelse och vidtog åtgärder i överensstämmelse härmed.

Det kan alltså diskuteras, om förvisningsstraffet bör bibehållas. Men en diskussion härom kan av allt att döma inte föras med någon större framgång, förrän det klarlagts, vad samhället kan och önskar uppnå genom en förvisning. Prestigesynpunkter i form av månhet om läroverkets eller skolans »anseende» äro numera föråldrade och kunna knappast anföras som argument för bibehållande av denna bestraffningsform, allra helst som straffet särskilt hårt drabbar elever från hem med svag ekonomi. Såsom korrekationsform kan förvisningen betraktas såsom i regel tämligen värdelös och ofta direkt skadlig, då den är ägnad att förhindra eller starkt försvåra fortsatt utbildning. Av allt att döma bör därför numera det enda acceptabla skälet för förvisning vara ett väl dokumenterat påvisande av att eleven i fråga utövat och utövar ett dåligt inflytande på sina kamrater. Förvisning skulle med andra ord inskränkas till att bli en nödfallsåtgärd för att förhindra spridande av psykisk smitta vid läroverket eller skolan, en åtgärd av i princip samma natur som avstängning på grund av insjuknande i smitt-

sam sjukdom. Med denna utgångspunkt skulle förvisningen upphöra att vara en form för individuell bestraffning och i stället bliva ett uttryck för skolans allmänna rätt och skyldighet att skydda eleverna mot skadliga inflytelser.

Det har försports, att skolöverstyrelsen är sysselsatt med en omarbetning av i första hand läroverksstadgan. Vid denna omarbetning synas sålunda icke minst bestämmelserna om förvisning böra uppmärksammas.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t under hänvisning till denna motion begära en översyn av nu gällande bestämmelser rörande förvisning från läroverk och andra högre skolor.

Stockholm den 20 januari 1953.

Ragnar Huss.